

Redaktie maandblad: T.JALDO BRANDENBURG, De Gaarde 236, 2542 CN Den Haag.
Ledenadministratie: F. R. VAN LEEUWEN, 2^e Boerhaavestraat 5^{huis}, 1091 AK Amsterdam.
Redaktie mededelingenblad: M. TH. MEEUWES, Korte Lakenstraat 3, 2011 ZD Haarlem.
Ereleden: J. TH. TER HORST - Maastricht, D. J. VAN DER LAAN - Noorbeek.
Leden van verdienste: N. R. REYST - Maastricht, J. NEDERMEYER - Amsterdam.

Bij dit blad behoort mededelingenblad XII nr. 9

Waarnemingen aan *Algyroides nigropunctatus*, de blauwkeelkielhagedis

Ingezonden: maart 1982

PETER MUDDÉ
Rhijnvis
Feithstraat 42³
1054 TZ
Amsterdam

Tekeningen
van de auteur.

INLEIDING

Algyroides nigropunctatus, de blauwkeel- of prachtkielhagedis is een vertegenwoordiger van een minder bekend geslacht van hagedissen uit de Europese fauna. Tweemaal ben ik in de gelegenheid geweest om deze dieren in hun eigen omgeving te observeren. In augustus 1978 was ik in de omgeving van Kraljewica en op het nabijgelegen eiland Krk in Joegoslavië. Van 18 mei tot 8 juni 1981 was ik op het Griekse eiland Korfu. Na augustus 1978 heb ik deze soort ook in het terrarium kunnen observeren. Het is me ook gelukt om in de loop der tijd het een en ander aan literatuur over deze soort te bemachtigen. Van deze waarnemingen in de natuur, aangevuld met enige terrariumwaarnemingen en literatuurgegevens zal ik een kort verslag doen.

TAXONOMIE

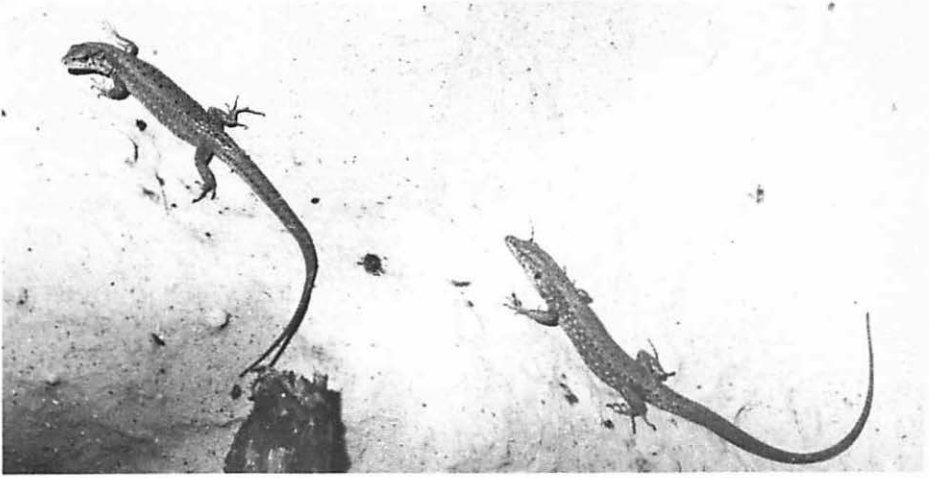
De pracht- of blauwkeelkielhagedis behoort tot de familie der Lacertidae. Het geslacht *Algyroides* omvat vier soorten in Europa (*A. nigropunctatus*, *A. marchii* uit Spanje, *A. fitzingeri* van Corsica en Sardinië en *A. moreoticus* uit zuid-Griekenland) en een aantal Afrikaanse soorten. ARNOLD rekent de laatste groep tot het geslacht *Adolfus* omdat hij ze niet met de Europese soorten verwant acht. *Algyroides* is sterk verwant aan *Lacerta* en *Podarcis*. Alleen de vergrote en gekielde

rugschubben onderscheiden in alle gevallen *Algyroides*. Het verschil met ARNOLD's "Lacerta part ii" (w.o. *L. vivipara*) is miniem. Voor verdere informatie verwijst ik naar ARNOLD (1973).

De prachtkielhagedis is in 1839 en 1840 vanaf Korfu naar herpetologisch geïnteresseerde wetenschappers gestuurd en daarna in korte tijd drie keer beschreven: Door BONAPARTE in 1839 als *Algyroides*. Dit is een enkelvoudige naam en wordt dus in de nomenclatuur niet geaccepteerd. In 1839 wordt het dier nog eens beschreven, dit keer door DUMÉRIL & BIBRON als *Lacerta nigro-punctata* en wat later, in 1840, nog eens als *Lacerta schreibersii* door SCHINZ. Daarna is de soort ondergebracht in het genus *Notopholis* en ten slotte in *Algyroides* (MERTENS 1961).

De schrijfwijze van de geslachtsnaam is nogal eens veranderd. WERMUTH & MERTENS (1960) gebruiken de schrijfwijze *Algyroides* en dat lijkt nu door iedereen te zijn geaccepteerd. De officiële naam is nu geworden: *Algyroides nigropunctatus* (DUMÉRIL & BIBRON, 1839). Zonder streepje in de tweede naam, want dat is volgens de huidige nomenclatuurreglementen (voor dieren) verboden. Ik ben de namen *Notopholis* en *schreibersii* verder niet meer tegengekomen, maar mocht het ooit voorkomen dan is het goed te weten dat daarmee waarschijnlijk deze soort wordt bedoeld.

Algyroides nigropunctatus,
links vrouwtje,
rechts mannetje.
Foto: MUDDE

UITERLIJK EN VARIATIE

Algyroides nigropunctatus is een vrij kleine hagedis. De kop-romp lengte van de mannetjes is maximaal 70 mm, maar meestal minder. De wijfjes zijn in het algemeen iets kleiner dan de mannetjes. Er is wat geografische variatie in het formaat. Dieren uit het noorden van het verspreidingsgebied (Istrië) blijven kleiner dan dieren van Korfu. Naar mijn waarneming zijn de mannetjes in het noorden relatief veel groter ten opzichte van de wijfjes dan op Korfu.

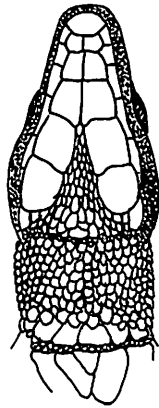
Deze hagedissen zijn vrij slank met een tamelijk spitse kop en een lange staart die tot tweemaal de lichaamslengte kan meten. Ze zijn bruin; de mannetjes hebben in de paartijd een hemelsblauwe keel, rode flanken en buik en soms een groenige kop. Op de flanken hebben ze een rij blauwe schubjes. De kleuren zwakken buiten de paartijd af en dan is de keel slechts blauwig-wit. De wijfjes hebben een witte, gelachtige of lichtgroene buik en keel. Soms hebben ze een donkerrode vlek in de nek.

De tinten bruin van de dieren verschillen per vindplaats. Ook de zwarte stippen op het lichaam, waaraan het dier z'n naam dankt, variëren in aantal en grootte. In het noorden hebben de dieren vaak veel stippen en een heel donkere kleur. In het zuiden en op Korfu zij de dieren heel

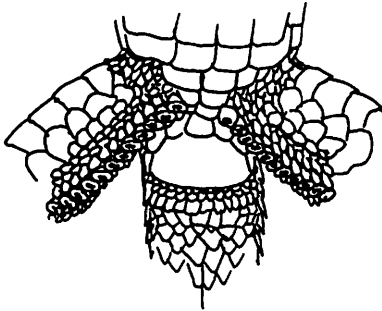
lichtbruin met slechts weinig of soms geen stippen. Er is nogal eens gespeculeerd of hier van ondersoorten sprake zou kunnen zijn. Aangezien er echter een verloop is in het kleurverschil, de dieren worden naar het zuiden toe geleidelijk lichter, zijn de herpetologen het eens dat er geen sprake kan zijn van ondersoorten. Hieraan kan ik toevoegen dat dieren die op de berg van Korfu (de Pantokrator) leven aanmerkelijk donkerder zijn dan hun soortgenoten van het laagland. Ze zien er haast uit als dieren van het noordelijke vasteland. Mijn vermoeden is dat de kleur in verband staat met de temperaturen op de vindplaats. Donkere dieren zijn op koele plaatsen in het voordeel omdat zij meer warmtestraling kunnen opnemen.

In een poging toch wat verschillen te vinden tussen dieren van Korfu en van noord-Joegoslavië ben ik een vergelijking gaan maken van de schubbenaantallen en patronen. Daarbij ontdekte ik een verschil in beschubbing tussen twee dieren dat echter niet als ondersoortverschil maar mogelijk als geslachtskenmerk kan gelden. Mannetjes hebben tussen het anaalschild en de buikschilden een paar kleine schubjes die bij het vrouwtje ontbreken. Overigens zijn de mannetjes in het algemeen nogal onregelmatig geschubd. De onderstaartschubben na de post-anale vouw beginnen onregelmatig bij de man-

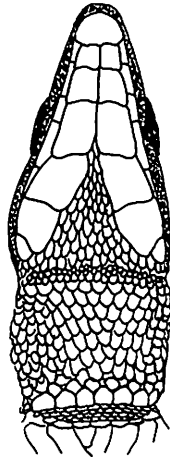
Keelbeschubbing
bij een mannetje
van Korfu

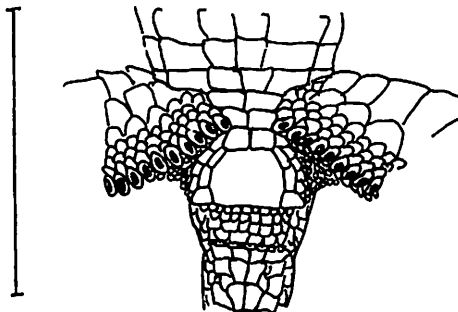
Anaalstreekbe-
schubbing bij een
mannetje van Korfu

Keelbeschubbing
bij een vrouwtje
van Krk

Anaalstreekbe-
schubbing bij een
vrouwtje van Krk

netjes en heel regelmatig bij de vrouwtjes. De tekeningen zullen het een en ander verduidelijken. (Waarnemingen over drie mannetjes en twee vrouwtjes van Korfu en één wijfje van Krk). Jonge dieren zien er uit als vrouwtjes met extra grote zwarte punten. Tijdens het opgroeien verdwijnen die soms.

VERSPREIDING EN KLIMAAT

Algyroides nigropunctatus leeft in het oost-Adriatische kustgebied. SCHREIBER (1912) geeft de vindplaats Görz aan. Deze nu noord-Italiaanse plaats is de meest noordelijke bekende vindplaats. In noord-Joegoslavië, met name in Istrië, wordt het dier vaak gevonden. Ook op de eilanden voor de kust van noord-Joegoslavië (o.a. Krk) komt het dier voor. In Albanië, zuidelijk Joegoslavië en noordwest-Griekenland is het dier ook vaak gevonden. In het tussenliggende gebied komt het wel voor, maar zijn er minder vindplaatsen bekend. Het dier komt niet ver in het binnenland voor. KARAMAN meldt hem uit de omgeving van Skopje. Deze vindplaats is naar mijn gegevens de meest landinwaartse. Tenslotte komt het dier voor op enkele Ionische eilanden, van Korfu tot Kephallenia. SCHREIBER (1912) maakt er al melding van dat juist op Korfu de dieren algemeen zijn, veel algemener dan waar ook.

De mate waarin *Algyroides* in het noordelijk en oostelijk deel van Korfu voorkomt is inderdaad overweldigend. De dieren zijn er zo algemeen als muurhagedissen in Frankrijk soms kunnen zijn: geen geschikte plaats of er zit wel een hagedis. Veel meer dan ik in Joegoslavië heb kunnen waarnemen zijn de dieren in de omgeving van mensen te vinden. In Joegoslavië komen de dieren weliswaar bij voorkeur in kultuurgebieden voor, maar dan wel op zekere afstand van huizen en wegen. Op Korfu vond ik ze zelfs langs plantsoentjes en drukke wegen en rond Korfu's toeristencentrum de Esplanade. Het klimaat in deze streken is het gewone

Algyroides nigropunctatus, halfwas dier.

Foto:
NERING-BÖGEL

Middellandse Zeeklimaat. Droge zomers en vochtige koele winters. In deze streken echter is de neerslag groter dan in de meeste andere gebieden langs de Middellandse Zee. Om een indruk te geven van het klimaat geef ik een tabelletje van het klimaat op Korfu. Hoe het temperatuurverloop gedurende de dag is vindt U onder het hoofdstuk activiteit.

Het klimaat van Korfu (naar CLYDE)	Maand	Gem. temp.	Gem. max.	Zon	Regen
	jan	10	13	131	12
	feb	10	14	139	12
	mrt	11	17	159	9
Gem. temp. =	apr	16	20	210	9
gemiddelde temperatuur (°C)	mei	19	23	212	6
	jun	23	28	348	4
Gem. max. =	jul	26	31	296	1
gemiddeld dagelijks maximum (°C)	aug	26	31	360	1
	sep	23	28	273	5
Zon = zonne-uren	okt	19	23	202	11
Regen = regen-dagen	nov	14	19	228	11
	dec	12	16	101	15

VINDPLAATSEN EN BIOTOOP

In het noorden van Joegoslavië heb ik de dieren steeds gevonden op beschaduwde plaatsen. Meest op een stenige ondergrond in licht bos. Op Krk vond ik een dier op een beschaduwde plaats langs de weg.

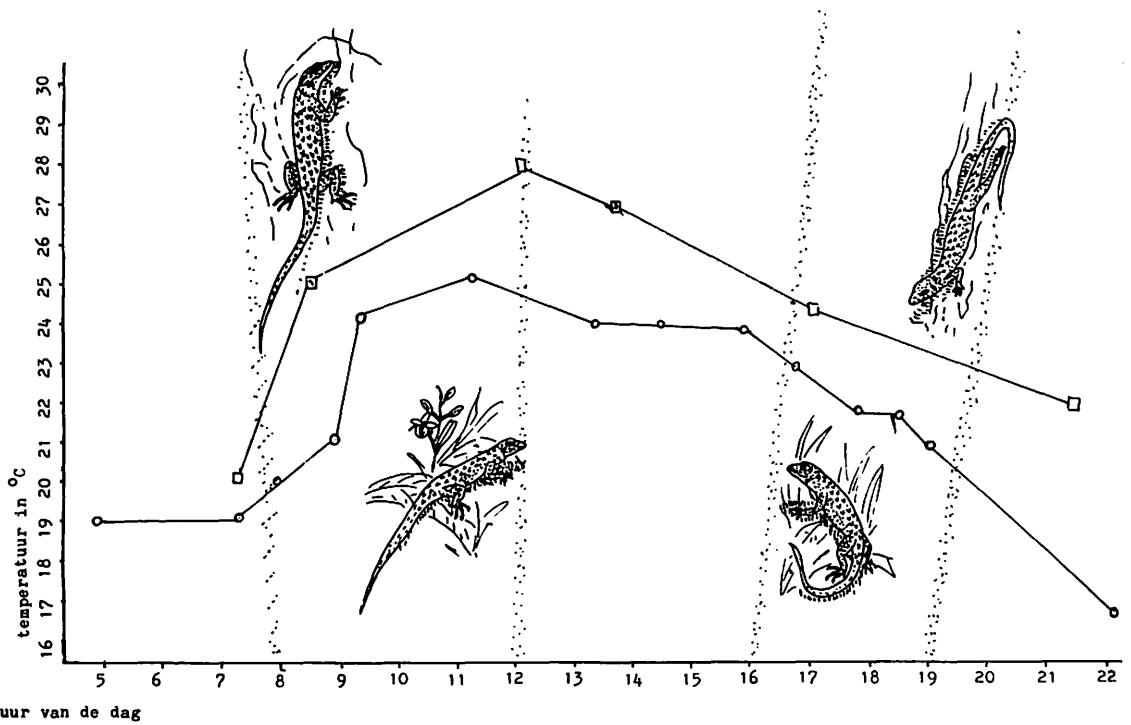
Op Korfu leven de dieren althans in het voorjaar op meer zonnige plaatsen. De

dieren waren te vinden op allerlei muurtjes, op betonnen wegranden, in goten, in en om bloembakken in de stad en vooral op olijfbomen. Ze zaten daar wel altijd in de directe nabijheid van plantengroei of iets anders dat voor schaduw zou kunnen zorgen. In de echte olijfboomgaarden vond ik de dieren maar zelden. De dieren kwamen zoals al gezegd in de directe omgeving van menselijke bewoning het meest voor.

De dieren leven nooit op grote hoogte. Hoger dan twee meter in een boom komen ze nauwelijks. Hooguit bij een vlucht of om de zon op te zoeken. De olijfboom is een zeer geschikt biotoop voor de dieren. De stam van deze boom is lichtgekleurd en schilferig. Vooral oudere bomen krijgen door het afsterven van stukken stam en het woekeren van schors een zeer kwarrig uiterlijk. Vaak zitten grote stukken schors los. De stam zit ook vol gaten en is vaak hol. Een boom met goede klim- en schuilmogelijkheden dus. Daarbij heeft de olijfboom een dichte kroon die veel schaduw geeft. Hiervan maken de Grieken gebruik om hun middagslaapje te doen en ik neem aan dat de *Algyroides* hier ook hun voordeel uit trekken. Ik vermoed dat in die bladerkroon in de ochtend de nodige dauw neerslaat, waarmee de dieren hun vrij hoge vochtbehoefte kunnen dekken. De waarnemingen van anderen in Joegoslavië zijn vaak gedaan in rivierdalen of andere plaatsen met een grote luchtvochtigheid. Mijn eigen waarnemingen zijn bijna alle binnen vijf km van de kust gedaan. Vochtige lucht lijkt me een levensvoorwaarde voor de dieren. Ook dit is in zo'n bladerkroon en de begroeiing onder de boom te vinden.

AKTIVITEIT

Gedurende de drie weken die ik in het voorjaar van 1981 op Korfu doorbracht heb ik *Algyroides nigropunctatus* intensief geobserveerd. Gedurende één dag, 24 mei, de cirkeltjes op de tekening, heb ik een tiental dieren de gehele dag gevolgd.

Temperatuursverloop en activiteit gedurende de dag. Rondjes geven de temperaturen op 24 mei, de blokjes de temperaturen in de eerste week van juni. Zie verder bij activiteit.

Om half acht in de ochtend komt de zon op, aanvankelijk versluierd achter een paar wolkjes. Binnen een half uur zijn de dieren wakker en liggen te zonnen. Tot zo'n uur of tien blijven de dieren in de zon zitten. Ze bewegen zich wel met de zon mee langs de stam van de boom. In de vroege ochtend zitten ze bovenin, later, als de zon hoger staat, liggen ze op de wortels. Tegen elf uur zijn de hagedissen te vinden tussen het gras en in lage struiken, kennelijk op zoek naar voedsel. Als ze daarbij naar hun zin te veel gestoord worden, rennen ze zo snel mogelijk naar hun boom terug. Ze rennen dan langs de stam omhoog en schieten in een holletje in de stam, of ze rennen naar de achterkant van de boom en lopen dan uit het zicht naar boven. Vaak blijken ze erg nieuwsgierig en dan zie je ze op zo'n twee meter hoogte vanuit een holletje of vanachter de stam kijken voor welk angstaanjagend dier ze eigenlijk gevluht zijn.

Tussen twaalf uur en half vier is *Algyroides* nauwelijks actief. Een enkeling zit in de schaduw op een stam. Na half vier rennen ze weer door het gras of beginnen

zich weer te zonnen op muren of bomen. Naarmate het later wordt liggen er meer te zonnen en zijn er minder actief. Even voor de zon ondergaat liggen alle dieren weer boven in de boom te zonnen. Als de zon onder is zijn alle hagedissen verdwenen. Het is me niet gelukt om een slapende *Algyroides* te vinden. In het terrarium plegen de dieren zich in spleten te verbergen als het donker wordt. De dieren die zich niet verstopt hebben bij het invallen van de duisternis blijven gewoon zitten waar ze zitten, ook als dat midden op de achterwand is.

De dieren zijn op Korfu niet schuw. Ze laten handen e.d. tot op tien cm naderen en het is me vaak gelukt om met een vlugge beweging een *Algyroides* van een muur te plukken. In Joegoslavië echter vond ik de dieren schuw.

ONDERLINGE VERHOUDINGEN

Toen ik in Kraljewica, in noord-Joegoslavië, voor het eerst *Algyroides nigropunctatus* in de vrije natuur waarnam, viel het me op dat de dieren paarsgewijs voorkwamen. Zo vond ik een mannetje en een

vrouwtje op een elektriciteitshuisje in een stuk bos. Verder heb ik in dat bos nooit hagedissen gezien. De twee dieren kwamen ook weer naar elkaar toe als ze verjaagd werden. Ook op andere plaatsen vond ik paartjes.

Op Korfu vond ik ook weer telkens paartjes. Om nu na te gaan of deze paartjes toevallige bijeenkomsten waren of een vaste relatie vertegenwoordigden heb ik een paar keer een experimentje gedaan. Zo ving ik een mannetje bij een vrouwtje weg, merkte het door een likje tandpasta op de staart te smeren en liet het een honderd meter verderop weer los. In de volgende dagen nam ik het mannetje telkens weer waar en telkens was het dier een stukje dichterbij z'n oorspronkelijke woonplaats. Na drie dagen was hij terug. Ondertussen lag er naast zijn vrouwtje telkens een ander mannetje, waarvan ik niet kan zeggen of dat steeds dezelfde was. Toen de eerste echtgenoot weer terug was bleven de andere mannetjes weg.

Ik besloot een aantal paartjes mee naar huis te nemen en daarvoor leek het me het beste om bestaande paartjes te vangen. Nu lukt het meestal niet om én het mannetje én het vrouwtje tegelijk te vangen. Daarbij viel het me weer op dat, als ik een dier wegving, er al heel vlug weer een geslachtsgenoot de opengevallen plaats had ingenomen. Bij de mannetjes bleken dat vooral jonge mannetjes te zijn. Ik neem tenminste aan dat de mannetjes met een lichte keel jongere waren. Het kan natuur-

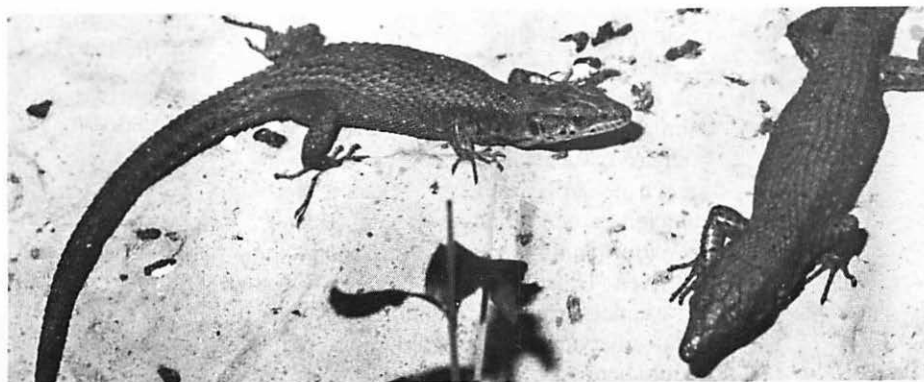
lijk ook zo zijn dat de lichtere kleur van de keel betekent dat de dieren lager in rangorde zijn.

De mannetjes zijn naar mijn ervaring nauwelijks onderling agressief. In het terrarium heb ik wel eens de indruk dat een bepaald mannetje zich minder durft te vertonen, maar ik kan geen van de twee mannetjes als de meest dominante aanwijzen. Jaagpartijen heb ik nooit gezien, niet tussen de mannetjes en evenmin tussen de wijfjes. Wel liggen de dieren soms met z'n vieren op hetzelfde warme plekje, hoewel ik verscheidene warme plekken heb gemaakt.

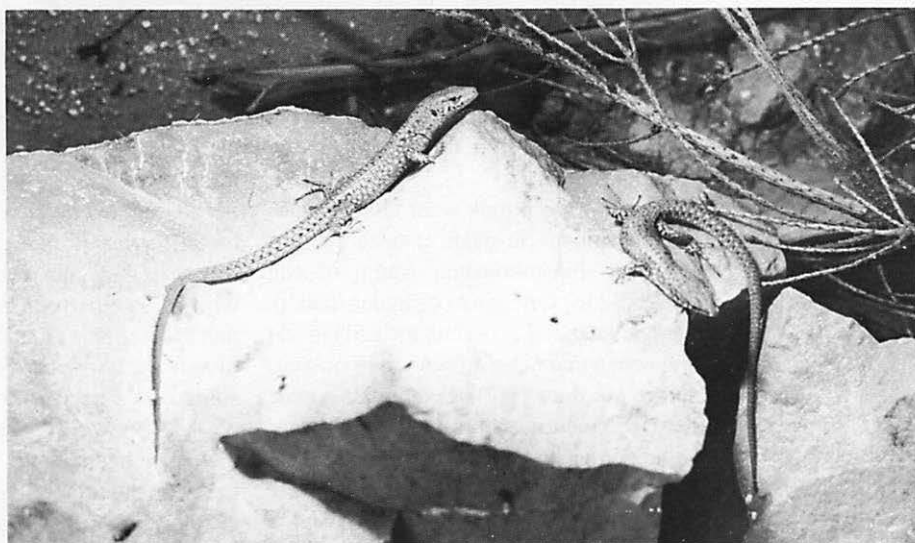
In Joegoslavië heb ik een keer een paartje gezien met op korte afstand daarvan een pasgeboren jong. Toen er in m'n terrarium op een zeker moment jonge dieren rondliepen heb ik één daarvan, die ik toch al niet kon vangen, bij de ouders gelaten. Een drie weken later geboren jong liet ik ook bij de ouders. De ouders eten volwassen krekels die duidelijk groter zijn dan de pasgeboren jongen, maar de jongen werden aanvankelijk niet opgejaagd. Eén der jongen sliep zelfs bij voorkeur onder één der mannetjes. Zes weken na de geboorte van het eerste waren beide jongen toch verdwenen. Of ze opgegeten zijn kan ik niet met zekerheid zeggen, maar ik vermoed van wel.

Voor dieren die, zoals *Algyroides* in noord Joegoslavië, tamelijk zeldzaam zijn, heeft het voordelen om paarsgewijs te leven.

Algyroides nigropunctatus,
links vrouwtje,
rechts mannetje.
Foto: MUDDE

Algyroides nigropunctatus,
twee halfwas dieren.
Foto:
NERING-BÖGEL

Immers er hoeft dan in de paartijd niet naar een partner gezocht te worden. De dieren blijven min of meer op een vaste plaats en ook voor het leggen van eieren zal het vrouwtje geen grote afstanden afleggen. Het ligt dus voor de hand dat de ouders niet hun eigen jongen zullen opeten, anders is alle moeite voor niets geweest. Het is niet nuttig om de jongen naast je te laten opgroeien als ouderpaar. Na verloop van tijd zullen de ouders de jongen verjagen. Als dat niet lukt, zoals in het terrarium, kan het gebeuren dat de jongen opgegeten worden. Althans, zo interpreteer ik het gebeurde.

TENSLLOTTE

Gegevens over de voortplanting van de soort zijn er in de literatuur wel te vinden maar niet veelvuldig. Er zijn echter wel degelijk jongen van deze soort geboren, ook in gevangenschap. Ook in mijn terrarium zijn jonge *Algyroides* verschenen. Ik hoop de ervaringen van degenen die ooit jongen gehad hebben eens bijeen te verzamelen en een uitgebreider verhaal over de voortplanting van deze soort te schrijven. Datzelfde verhaal gaat op voor terrariumervaringen. De liefhebbers van terrariumervaringen moeten nog even geduld hebben.

SUMMARY

Some notes are given on *Algyroides nigropunctatus*, its taxonomy, distribution, appearance and behavior. *Algyroides nigropunctatus* has been described as *Lacerta nigropunctatus*, but also as *Lacerta schreibersii*. It has been placed in the genus *Algyroides* and also in *Notopholis*. The species is found from East-Italy to Northern Greece in coastal regions. It is very abundant on Corfu. The species varies in coloration throughout its distribution. Individuals from the Pantokrator mountain on Corfu are darker than those from nearby the shore of that island. The species seems to live in pairs, some experiments by the author however indicate that these pairs are not really 'loyal'. The daily activities are described. The author hopes to write another article on reproduction and keeping in captivity in the near future.

LITERATUUR

- ARNOLD, E.N., 1973. Relationships of the palaeartic lizards assigned to the genera *Lacerta*, *Algyroides* and *Psammodromus*. (Reptilia: Lacertidae) Bull. Br. Mus. nat. Hist. (Zool.), 25 (8): 291 - 366.
- BISCHOFF, W., 1981. *Algyroides nigropunctatus* (DUMERIL und BIBRON 1839) - Prachtkieidechse in: BÖHME. Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas. Band I. Echsen I, Wiesbaden.
- CLYDE SURVEYS LTD. A leisure map of Corfu Berkshire, England.
- DIMOVSKY, A. 1966. Beitrag zur Verbreitung der *Algyroides nigropunctatus* D.B. auf der Balkanhalbinsel. God. Zb. Skopje Biol. 17 - 18: 149 - 156.
- KARAMAN, S., 1939. Über die Verbreitung der Reptilien in Jugoslawien. Ann. Mus. Serb. Merid. Skopje 1 (1): 1 - 20.
- MERTENS, R., 1961. Die Reptilien und Amphibien der Insel Korfu. Senck. biol. 42: 1 - 29.
- SCHREIBER, E., 1875. Herpetologia Europea. Braunschweig.